

ATATÜRK BİLİM VE ÜNİVERSİTE ÜZERİNE

Prof. Dr. Mustafa YURTKURAN

Çağdaş bilimin öngörüsüne göre, gelecek geçmişteki malzemeler kullanılarak bugünün temsilcileri tarafından belirlenmektedir. Eksenine değişimin oturduğu bu yeni anlayışa göre, süreç içerisinde varlık her zaman oluşum halindedir.

Akıl ve bilimi tek yol gösterici olarak kabul eden Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, düşünce sistemini oluştururken, demokratik ve pragmatik bir yaklaşım tarzını benimsemiştir. Bu nedenledir ki, Atatürkçü Düşünce Sistemi; akıla, bilime ve millî hakimiyete dayalı pragmatik ve demokratik bir “Modernleşme İdeolojisidir.” Aklın, bilimin gözlem ve bulgularına dayanır; her türlü totaliter yaklaşım tarzını reddederek zaman içerisinde değişen gerçekleri peşinen kabul eder.

Atatürkçü Düşünce Sistemi, bilimsel doğrular ve gelişmeler ışığında sürekli yenilenmeyi ve iyileşmeyi içerir. Atatürk Devrimciliğinde karamsarlık yoktur, sorunları zamana bırakmak yoktur; bunların yerinde yurtseverlik vardır, çağdaşlaşma yolunda inanç ve kararlılık vardır.

Bir ulusun çağdaşlaşmasında öncü rol oynayan kurumların başında, üniversiteler gelir. Türk Ulusu için de bu böyledir. Mustafa Kemal Atatürk, üniversitelerin Türk çağdaşlaşmasında temel faktör olduğuna inanmıştır. O, bu konuda:

“Üniversite kurmaya verdiğimiz önemi söylemek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan Üniversitede de (İstanbul Üniversitesi) radikal tedbirlerle yürüme kat’i kararımızdır” demektedir.

Ulu Önder, yine aynı konuda:

“Memleketi şimdilik üç büyük kültür bölgesi halinde düşünerek; batı bölgesi için, İstanbul Üniversitesinde başlamış olan düzenleme programını daha köklü bir tarzda tatbik ederek Cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak; merkez bölgesi için, Ankara Üniversitesini az zamanda kurmak lâzımdır. Ve doğu bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her şubeden ilkokullarıyla ve nihayet üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda, şimdiden fiiliyata geçilmelidir.”

“Bu hayırlı teşebbüsün, doğu vilayetlerimiz gençliğine kazandıracığı verim, Cumhuriyet Hükümeti için ne mutlu bir eser olacaktır.”

Atatürk'ün gösterdiği hedeflere ulaşmakta, Uludağ Üniversitesi olarak üzerimize düşen görevin bilincindeyiz.

Üç yıldan beri kutlamakta olduğumuz Cumhuriyet Haftası boyunca amacımız; yetişmekte olan gençlerin Cumhuriyetimizin temel ilkeleri ile Atatürk ilke ve devrimlerini özümsemelerine yardımcı olmaktır. Diğer bir deyişle, Atatürk'ü anlamak işlevimizi yerine getirmektir.

Uludağ Üniversitesi, 20 Aralık 2001 tarihinde, bir anlamda Anayasası olan 11 temel ilkesini Senato Kararıyla belirlemiştir. 20 Aralık 2001 tarihinden bu tarafa, Uludağ Üniversitesinin hemen tüm işlevlerinde ana çizgileri oluşturan bu 11 temel ilkemiz, yani diğer deyişle Uludağ Üniversitesinin Anayasası; Toplumsal Sorumluluk, Bilimsel Yaklaşım, Akademik Özgürlük, Nitelikli İnsan Yetiştirme, Katılımcı Yönetim, Eğitim Yönetimi, Yaşam Boyu Eğitim, Disiplinler Arası Yaklaşım, Öğrenciye Destek, Toplum Hizmet, Sosyal-Kültürel ve Sanatsal etkinlikler başlıklarından oluşmaktadır. Bu temel ilkelerimizin, Anayasamızın birinci maddesi, "Toplumsal Sorumluluk" maddesidir.

Bunda: *"Uludağ Üniversitesi, Atatürk İlke ve Devrimlerini vazgeçilmez yol gösterici olarak kabul eder. Lâik, demokratik, sosyal hukuk devleti ve bölünmez bir bütün olan Cumhuriyetimizin varlığı ve gelişimi için koşulsuz ve kısıtlamasız çaba harceder"* açıklaması yer almaktadır.

Evet, temel ilkesinin birincisini, Cumhuriyetimiz için koşulsuz ve kısıtlamasız çaba sarf etmek olarak belirleyen Uludağ Üniversitesi; üniversitelerin genel işlevleri içerisinde bilginin ve teknolojinin üretildiği ana kurumlardan biri olduğunun da bilincindedir.

Üniversiteler bilindiği gibi, toplumumuzda bilginin ve teknolojinin üretildiği, sanatsal ve kültürel değerlerin yaratıldığı kurumlardır. Üniversiteler, Türk Toplumunda her soruna çözüm üretme ve toplumu bilgilendirme görevi ile de donatılmışlardır. Bir başka deyişle üniversiteler, toplumun aydınlanmasını sağlayan ana kurumlardır.

Bu noktadan hareketle, Türk üniversiteleri; Atatürk İlke ve Devrimlerini vazgeçilmez yol gösterici olarak kabul ederek, Türk Aydınlanma Devriminin ve Türk'ün çağdaşlaşma ülküsünün sürekliliğini sağlamış olmakta ve bu ülküyü geleceğe taşıma sorumluluğunu da yüklenmektedir.

1922 yılında Ulu Önder Atatürk Diyor ki;

"Gözlerimizi kapayıp tek başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Ülkeyi bir çember içine alıp dünya ile ilgisiz yaşayamayız. Tersine yükselmiş, ilerlemiş uygar bir ulus olarak uygarlık düzeyinin üstünde yaşayacağız. Bu yaşam ancak bilim ve fen ile olur. Bilim ve fen nerede ise oradan alacağız ve ulusun her bireyinin kafasına koyacağız. Bilim ve fen için hiçbir sınır ve koşul yoktur."

“Hiçbir tutarlı kanıtı dayanmayan bir takım geleneklerin, inanışların korunmasında direnen ulusların ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede geleneklerin sınır ve koşullarını aşamayan uluslar, yaşamı, akla ve gerçeklere uygun olarak göremez; yaşam felsefesini geniş bir açıdan gören ulusların egemenliği ve boyunduruğu altına girmeye mahkumdur.”

Bu söylemden iki yıl sonra 1924’te Ulu Önder diyor ki;

“Dünyada her şey için, uygarlık için, yaşam için, başarı için en gerçek yol gösterici bilimdir, fendir. Bilim ve fennin dışında yol gösterici aramak aymazlıktır, bilgisizliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız bilimin ve fennin yaşadığımız her dakikada aşamalarının gelişimini anlamak ve ilerlemeleri zamanında izlemek kaçınılmazdır. Bin, ikibin, binlerce yıl önceki bilim ve fen dilinin koyduğu kuralları, şu ana kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak, elbette bilim ve fennin içinde bulunmak değildir”

Ölümünden bir yıl önce Ulu Önder diyor ki;

“Bilim çeviri ile olmaz, inceleme ile olur. Bilim ve özellikle sosyal bilimler dalındaki işlerden ben buyruk vermem. Bu alanda isterim ki, beni bilim adamları aydınlatsınlar. Onun için siz kendi biliminize, anlayışınıza güveniyorsanız, bana söyleyiniz, sosyal bilimlerin yapıcı yönlerini gösteriniz, ben izleyeyim. Ben manevî miras olarak hiçbir ayet, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevî mirasım, bilim ve akıldır. Benden sonrakiler, bizim aşmak zorunda olduğumuz çetin ve köklü zorluklar karşısında, belki amaçlara tümenden eremediğimizi, ne var ki, kesin olarak ödün vermediğimizi akıl ve bilimi zekice edindiğimizi onaylayacaklardır. Zaman hızla ilerliyor. Ulusların, toplumların, kişilerin mutluluk ve mutsuzluk anlayışları bile değişiyor. Böyle bir dünyada kesin olarak değişmeyecek yargılar getirdiğini savunmak, aklın ve bilimin gelişimini yadsımak olur. Benim Türk Ulusu için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır. Benden sonraki beni benimsemek isteyenler, bu temel eksen üstünde akıl ve bilimin yol göstericiliğini kabul ederse, manevî mirasçılarım olurlar.”

“Bilim çeviri ile olmaz, araştırma ile olur” cümlesi ile, Ulu Önder Atatürk, her şeyden önce akademisyenlere seslenmektedir. Bu söylem, ülkenin geleceğini yetiştiren akademisyenlerin, bilimsel faaliyetleri her şeyin üzerinde tutmaları gerektiğini; üniversitelerden beklenenin, araştırma ve bilgi üretme olduğunu anlatan bir cümlelik geniş anlamlı bir ifadedir.

Ulu önder Atatürk’ün, *“bilim çeviri ile olmaz, araştırma ile olur”* sözü ve sosyal bilimlere verdiği önem, gecikmiş ve çok vakit kaybedilmiş olsa da; gündeme getirilmeli ve üniversitelerimizin bu gün gündeminde tutulmalıdır.

Kişisel çıkarları, bilgi üretimi ve eğitimin önünde tutan; bilime ve ülkenin geleceğine hizmet yerine, özel işlerinde çalışan; bilgi üretmek yeri-

ne, üniversite içi politikalarla zaman geçiren; eğitimin kalitesi yerine, haftalık ders saatini önemseyen bir anlayışın, Ulu Önder Atatürk'ün umutlarını bağladığı üniversite ve Kemalist öğretisi ile bir bağlantısı yoktur, olamaz, bundan sonra da olmayacaktır.

Türk üniversiteleri ve mensupları olan akademisyenler; bilim ve fen esaslı, akılcılık ana eksenine oturmuş Kemalist öğretinin öğreticileri olmalıdır.

Atatürk'ün önderliğinde tüm ulusumuzun omuz omuza vererek kurmuş olduğu Türkiye Cumhuriyetini sonsuza kadar yaşatmak (ilelebed payidar yapmak), sadece söylemlerle mümkün değildir. Bizi ancak, kalpten gelen, istençli (arzulu) ve üretken bir yurttaşlık bilinci çağdaş uygarlık düzeyine taşıyabilir.

Bu amaca, "Atatürkçü Düşünce'nin Matematiği" başlıklı araştırmamda irdelediğim "*Yurtseverlik İlkesi*"nin gereği olarak, Türkiye Cumhuriyetinin ve Türk Ulusu'nun geleceği ve gelişimi için hiçbir karşılık beklemeden, koşulsuz ve kısıtlamasız çaba sarf etmek ve bunu yaşam biçimi haline getirmekle ulaşılabileceği inancını taşımaktayım.